

Martin BAŽIL: **CENTONES CHRISTIANI. Métamorphoses d'une forme intertextuelle dans la poésie chrétienne de l'Antiquité tardive.** <Kresťanské centones. Premeny intertextovej formy v kresťanskej poézii neskorého staroveku.> [Paríž - Praha] 2006. 378 p.

Posudok dizertačnej práce

1 Vo svojej dizertačnej práci sa Martin Bažil zameriava na otázku, akú umeleckú hodnotu mali *centones*, ktoré sú hľadiska literárneho formou imitatívnou, no zároveň obsahujú rovinu reinterpretácie imitovaného textu. Tento druh literárneho prejavu v minulosti napospol zaznávali filológovia, ktorí sa nechali viac alebo očariť ideálom tzv. *Génieästhetik* súzvučnou s postulátmi romantizmu. Do aktuálnej vedeckej rozpravy o tejto problematike vstupuje Martin Bažil svojou prácou, ktorá ponúka aplikáciu teórie intertextuality ako vhodnejší kľúč na legitímne, nové hodnotenie centonickej poézie. Cieľom, ktorý si dizertant vytýčil, je teda overiť pomocou systematického rozboru, či a ako sa dá intertextový prístup akceptovať vo vzťahu ku kresťanským centones z obdobia neskorého staroveku a vrcholného novoveku. Uvedené centones reprezentujú zreteľne vymedzenú skupinu básní, pri ktorých sa nedá spochybníť na jednej strane ich očividná jednota, na druhej strane ich rôznorodosť.

2 Pokiaľ ide o štruktúru textu dizertácie, Martin Bažil rozdelil svoj výklad do štyroch častí: 1. *Časť teoretická* pod názvom *Hľadanie deskriptívnej metódy* (s. 11-76); 2. *Časť historická* pod názvom *Dva pramene kresťanského centonu* (s.77-112); 3. *Prvá analytická časť* pod názvom *Cento Probae a osobitný prínos centonických techník v ňom* (s. 113- 201); 4. *Druhá analytická časť* pod názvom *Probinini dedičia* (s. 202-249). Ako vidno, jednotlivé časti sú z hľadiska svojho rozsahu takmer vyrovnané, samozrejme odhliadnuc od rozboru Probinho centonu, keďže ten je najdôležitejším rímskym centonom vôbec a tvorí plným právom ústrednú tému dizertantovho skúmania. Analýza látky je pomerne podrobne štruktovaná: člení sa na viacero kapitol, podkapitol a paragrafov, okrem toho každý väčší celok uzatvára résumé, v ktorom sa formulujú aj príslušné výsledné zistenia (s. 73-76, 110-112, 133-134, 166-167, 248-249). V tejto súvislosti pokladám za potrebné podčiarknuť nezanedbateľný didaktický význam týchto súhrnov. České résumé (s. 261-274), ktoré sa v základnej osnove pridrža *Všeobecného záveru* (s. 250-260), zahŕňa takisto tézy, východiská a závery, ktoré boli formulované v teoretickej časti a v časti historickej. Možno konštatovať, že zvolená tetralogická makroštruktúra práce je racionálna a že aj rozvinutie problematiky v príslušných kapitolách rešpektuje zásady úmernosti. Navyše sa celé expoé sa vyznačuje prísne logickým sledom úvah a výrokov, ktoré si zachovávajú objektívny charakter a vyznačujú sa precíznosťou.

3 Čo sa týka metodologických nástrojov dizertanta, treba zdôrazniť, že pri opätovnej lektúre neskorootantských a stredovekých kresťanských centones, ktorá sa riadi intenciami teórie intertextuality, vie uplatniť hlavné cnosti klasicko-filologickej analýzy a neuniká od znenia rozoberaných textov k príliš odvážnym hypotézam. Práve starostlivá práca s textami dáva dizertantovým argumentom presvedčivú silu a robí jeho závery naozaj prijateľnými. Treba ďalej podčiarknuť, že hoci si Martin Bažil berie kresťanské centones takpovediac pod drobnohľad, jeho výklad nijako neinklinuje k tomu, aby nadhodnocoval dosah onoho literárneho fenoménu, ktorý je témou jeho práce. Okrem toho autor osvedčuje svoju spoľahlivú orientáciu

v sekundárnej literatúre, ktorá sa zaoberá touto tematikou. Treba vyzdvihnúť jeho polyglotnú bibliografiu, ktorá obsahuje takmer 300 položiek a prakticky sa člení na edície, príručky a odborné štúdie; prevládajú medzi nimi pochopiteľne práce publikované vo francúzštine, nemčine a taliančine. Vo svojom výklade však dizertant zároveň demonštruje dôležitú schopnosť pristupovať k prácam iných bádateľov s nevyhnutnou, no pritom primeranou kritickosťou. Bohatý aparát podčiarových odkazov je príkladne presný. Keď autor vyjadruje svoje osobné názory, robí to rozvážne a vyhýba sa nadmieru vyhroteným a zbytočne polemickým formuláciám.

4 Podľa mojej mienky Martin Bažil v predloženej dizertačnej práci priviedol úspešne do cieľa svoj pokus o opätovné zhodnotenie toho žánru učenej poézie, ktorú *cento* reprezentuje. Na jednej strane sa mu podarilo dobre vystihnúť historické a kultúrne podmienky, za ktorých sa mohol zrodiť tento literárny fenomén, na druhej strane demonštroval, že súčasná teória intertextuality bude schopná ponúknuť primeraný a účinný nástroj na to, aby sa dalo prispieť k pochopeniu funkcie centónu, vrátane centónu kresťanského. Kresťanský centón síce ostáva pevne zakotvený v antickom a osobitne v rímskom literárnom systéme, pritom sa však typu pohanského zábavného centónu (to znamená imitátorského alebo parodického centónu). Kresťanský centón sa naozaj stal jedným z prostriedkov stúpenčov nového náboženstva, ako si osvojiť tradičnú kultúru alebo ju duchovne obrátiť. Pre tento tretí typ centónu, vstupujúci do procesov reinterpretácie obdivovaného vzorového textu takým spôsobom, že v ňom hľadá skrytý kresťanský význam, používa Bažil vhodne vytvorený pojem náprotivkového centónu, ktorý nedávno zaviedol Christoph Hoch. Inštruktívna analýza Probinho centónu nám umožňuje sledovať spôsoby „vyčistenia“ Vergília a rozličné techniky napodobnenia – takými sú napr. technika spoločných slov alebo dominantnej reminiscencie – ktorých jadrom je skrytá viacvýznamovosť biblických a Vergíliových textov, pričom nejde iba o roviny obrazov, ale zahrňuje aj roviny fonetiky, lexiky a štruktúry verša. V záverečnom porovnaní Probinho centónu s menšími centónmi antickými a stredovekými preveruje autor únosnosť pojmu *cento* ako takého. Jeho výklad ústi do konštatovania, že spomedzi zachovaných centónov vlastne nijaký nezodpovedá dokonalo tomu ideálu, ktorý definoval a v praxi sa pokúsil zaviesť básnik Ausonius.

5 Na záver treba konštatovať predovšetkým to, že dizertačnej práci Martina Bažila nemožno uprieť kvality spisu, ktorý je vedecky zrelý ako celok i v čiastkových analýzach. Rozsah práce a v nej uplatnená akribia, zmysel pre detail i súhrnný pohľad pôsobia rovnako imponujúco ako kultivovaný štýl, ktorý ponúka čitateľovi skutočný pôžitok. Dizertant sa vyjadruje vždy vysoko odborne, no pritom sa neuchýľuje k samoučelnej, hypertrofickej a nadmieru ezoterickej terminológii. Bažilova práca o kresťanských centónoch nie je adresovaná exkluzívnemu klubu úzko špecializovaných filológov, a tak si od nej možno sľubovať, že sa jej užitočnosť prejaví aj v praktickej univerzitnej výučbe. Preto sa nazdávam, že by bolo vítané aj jej knižné vydanie.

V Bratislave, 3. júla 2006

Prof. PhDr. Daniel Škoviera, PhD.